

DIPLOMSKI RADovi STUDENATA DEFECTOLOGIJE DOPRINOS FORENZIČKOPSIHIJATRIJSKOM ISTRAŽIVANJU

Turčin Rudolf i Sila A.

UDK: 376.8

Psihijatrijska bolnica Vrapče,
Zagreb

Stručni rad

S a Ź e t a k

Analizira se znanstveni i stručni doprinos diplomskih radova koje su izradili studenti defectologije — smjera poremećaja u ponašanju. Radovi se odnose na četvorogodišnje razdoblje, a zasnivaju se pretežno na ispitanicima Psihijatrijske bolnice Vrapče, ali i na ispitanicima drugih institucija, psihijatrijskih, penoloških itd.

Teme diplomskih radova su razna pitanja antisocijalnog i kriminalnog ponašanja mentalno poremećenih osoba. U izradi svih tema kandidati su polazili od znanja stečenih u svom studiju, te su u tom smislu nastojali uočiti razne oblike poremećenog ponašanja kod osoba s raznim dijagnostičkim obilježjima i s posebnim naglaskom na prepoznavanju onih oblika koji su psihopatološki motivirani od onih koji to više ili manje nisu.

Diplomski radovi dali su mnogo podataka koji ukazuju na značenje »nepsihopatološkog« u »novoj« forezničkoj psihijatriji i u forezničkopsihijatrijskom istraživanju. Radovi sa svoje strane, uz ostalo, upućuju na suvremena forezničkopsihijatrijska usmjerenja, tj. na to da znanstveni interes treba dalje razvijati i intenzivirati u području raznih razvojnih poremećaja i kod psihičkih abnormalnih odnosno psihički bolesnih osoba s kriminalnim ponašanjem.

Razvoj forezničke psihijatrije od samog svog početka je interdisciplinaran. On je započeo, tekao i još velikim dijelom teče danas oslanjajući se na razvitak psihijatrije s jedne, te na razvitak pravnih znanosti s druge strane.

Nakon II svjetskog rata foreznička psihijatrija je proširila svoj stručni i znanstveni interes, uz raniju oblast psihijatrijskih vještačenja, na još dva nova područja: područje istraživanja antisocijalnog i kriminalnog ponašanja mentalno poremećenih osoba, te na

područje tretmana psihički abnormalnih i bolesnih osoba s kriminalnim ponašanjem, odnosno onih koje su izvršile neki delikt pa im je potrebna psihijatrijska pomoć.

Forezničkopsihijatrijska znanstvena disciplina izašla je tako, poput krivičnopravne nauke, iz svoje začahurenosti — iz samih psihijatrijskih vještačenja. Posljednjih decenija sve se više ističe potreba naročito istraživanja u pogledu tretmana psihički abnormalnih delinkvenata, i to posebno nepsihotične populacije, u prvom redu tzv.

disocijalnih ličnosti. Uz terapijsku dimenziju, „nova“ forenzička psihijatrija se sve više bavi pitanjem profilakse. Ide se za intenziviranjem istraživanja raznih razvojnih poremećaja koji kasnije dovode do „kriminalizacije“. Kada delinkvent dođe pred sud, onda se kod njega obično radi o već fiksiranim dubokim poremećajima ličnosti, koji su često veoma rezistentni na svaku terapiju.

Posve je razumljivo da takav razvoj „nove“ forenzičke psihijatrije, pored ranije suradnje psihijatarata i pravnika, iziskuju daljnju širu interdisciplinarnost.

Slijedivši ovaj suvremeni znanstveni trend, uveden je prije 8 godina na Fakultetu za defektologiju predmet „Forenzička psihijatrija“. Predmet je uveden s ciljem osposobljavanja studenata smjera „Poremećaji u ponašanju“ u prepoznavanju, uočavanju, otkrivanju i razumijevanju raznih oblika antisocijalnog i kriminalnog ponašanja psihički abnormalnih odnosno psihički bolesnih osoba, te u njihovu osposobljavanju da kao stručnjaci sudeluju u timskom tretmanu takvih osoba.

Dio studenata opredijelio se u izradi svog diplomskog rada za teme iz forenzičke psihijatrije. Uz ponovni cjeloviti pregled diplomskih radova, cilj je pokazati njihov doprinos u oblasti forenzičkopsihijatrijskih istraživanja.

Analizirali smo 33 diplomatska rada. Radovi se odnose na četvorogodišnje razdoblje, a zasnivaju se na ispitanicima Psihijatrijske bolnice Vrapče, u prvom redu Centra za forenzičku psihijatriju, a u manjem dijelu na ispitanicima drugih institucija: psihijatrijskih, penalnih, pravosudnih itd.

Polazeći od triju osnovnih područja forenzičkopsihijatrijskih ispitivanja, teme diplomskih radova se bave, općenito uzevši, slijedećim pitanjima: društveno opasno ponašanje mentalno poremećenih osoba, kriminalitet odnosno kriminalno ponašanje psihički abnormalnih osoba te, treće, pitanja tretmana psihički abnormalnih odnosno psihički bolesnih osoba koje su počinile delikt.

Brojčano je najzastupljeniji alkoholizam, 9 radova. Uz 2 rada koja se odnose na ovisnosti od droga, ima ukupno 11 radova iz oblasti bolesti ovisnosti. Slijede psihopatske ličnosti, s kojeg područja ima 5 radova. Četiri rada ispituju problem društveno opasnog i kriminalnog ponašanja mentalno retardiranih osoba, a 3 kod shizofreno bolesnih. Dva rada odnose se na epileptičare. Četiri rada imala su za cilj izučavanje maloljetničkog antisocijalnog i kriminalnog ponašanja s posebnim obzirom na psihijatrijske aspekte. Jedan rad se odnosi na osobe stare životne dobi s psihičkim poremećajima koje su počinile krivično djelo. Konačno, u tri diplomatska rada došao je do izražaja interes u pogledu opasnosti po vlastitu osobu, tj. u pogledu suicidalnog ponašanja.

Ovo nije prilika da se iznese sve mnoštvo vrlo zanimljivih podataka do kojih se došlo u diplomskim radovima. Nastojat ćemo zbog toga ograničiti se na ono što nam se čini da može biti od interesa za ovaj skup.

Kada je riječ o društveno opasnom ponašanju mentalno poremećenih osoba, onda se u stručnoj literaturi ističe da se ono posebno javlja kod alkoholičara i psihopatskih osoba, i to bilo da se taj problem javlja prije počinjenja krivičnog djela ili poslije njega.

Društveno opasno ponašanje kod alkoholičara ispitivano je kod osoba koje su upravo zbog takvog ponašanja prisilno psihijatrijski hospitalizirane, kao i kod onih koje su počinile krivično djelo te je u psihijatrijskom vještačenju istaknuto da su društveno opasni.

Kod prisilno hospitaliziranih alkoholičara s ispoljenim društvenoopasnim ponašanjem nađeno je, uz ostalo, da su to osobe s izraženim problemima i teškoćama u radnoj sredini, (više ozljeda na radu, veća nediscipliniranost, sklonost konzumiranju alkohola za vrijeme rada itd.). Izvršioци krivičnih djela s istaknutim društvenoopasnim ponašanjem prezentiraju se kao osobe značajno promijenjene emocionalnosti (suzdržljivospusputani, depresivni, labinopreosjetljivi, razdražljivi), kao osobe s izraženom ovisnosti fizičke naravi te više puta liječene.

Rad koji je uspoređivao skupinu alkoholičara delinkvenata sa skupinom alkoholičara nedelinkvenata pokazao je da je skupina delinkvenata značajno opterećena socijalno patološkim pojavama u porodici, da je značajno različita u pogledu nekih premorbidnih oznaka (abnormalne crte u razvitku ličnosti, potencijal agresije), da je više emocionalno labilna uz izražene paranoidne tendencije. Pri uspoređivanju psihosocijalnih obilježja alkoholičara počinitelaca tzv. krvnih delikata te s druge strane izvršilaca imovinskih delikata, našlo se da je za prvu grupu etiologija alkoholizma više psihološke prirode, a za drugu više utjecaj sredine, zatim da u prvoj grupi prevladava agresivnost, a u drugoj antisocijalne tendencije, da su ispitanici druge grupe češće recidivisti itd.

Pri uspoređivanju alkoholičara s prometnim deliktima, s onima koji su počinili razna druga krivična djela, nađene su značajne razlike, i to: manja socijalna dezintegriranost alkoholičara s prometnim deliktom, »mlađi« alkoholni staž kod iste skupine, izrazita zastupljenost depresivno - anksioznih obilježja, a znatno manja izraženost psihoorganskih oštećenja kod te iste skupine.

Tema »alkolizam maloljetnih kriminalnih povratnika na području SRH« ukazuje odnosno potvrđuje niz spoznaja s tog područja kao na: izrazite i različite obiteljske poremećaje, alkoholizam i delinkvenciju u porodici, recidivizam povezan s alkoholizmom itd.

U pogledu ovisnika o drogi ističe se rad koji uspoređuje grupu ovisnika o drogi s grupom ovisnika o alkoholu. Narkomani su za razliku od alkoholičara pretežno nastanjeni u gradu, oženjeni ili neoženjeni, a manje razvedeni, više obrazovne razine, potječu iz boljeg socio-ekonomskog statusa itd. Raspravlja se o raznim mjerama, posebno preventivnog tipa u obitelji, u školi, u društvu uopće, koje bi mogle biti od koristi u sprečavanju ove socijalno-patološke pojave.

Psihopatske osobe izučavane su u dva rada na forenzičkopsihijatrijskoj kazuistici, te u dva rada ne osuđenima. Radovi ukazuju odnosno potvrđuju podatke iz stručne literature u pogledu zajedničkih i različitih psihosocijalnih oznaka ispitanika koji su počinili delikt protiv života i tijela, te onih koji su izvršili imovinski delikt. Kod svih — prve i druge skupine — uočeni su poremećaji ponašanja u djetinjstvu, u adolescentnoj dobi, a kod prvih, posebno impulzivnost, agresiv-

nost, bolja socijalna prilagođenost, a s druge strane izrazita deficitarnost u porodici, teški moralni defekti ličnosti, učestaliji krivični i prekršajni recidivizam kod druge skupine. Naročito su vrijedni radovi koji se bave izučavanjem socio-terapeutskih i drugih postupaka, te njihovih učinaka kod disocijalnih ličnosti u penalnim institucijama. Može se slobodno reći da ti radovi mogu poslužiti kao vrlo dobar prilog istraživanjima na tom području, a posebno pak i u pogledu razrješavanja mnogih, posve praktičnih pitanja, izuzetno teških problema u pogledu tretmana tih osoba. Sve to zato jer, kao što je poznato, u toj oblasti, u teoriji i u praksi, postoje i dalje razna i kontroverzna mišljenja.

Od četiri rada s područja maloljetne delinkvencije za forenzičkopsihijatrijsko istraživanje zanimljiva su posebno dva: jedan, koji uspoređuje psihičke karakteristike djece i omladine s delinkventnim sklonostima sa skupinom koja takvih sklonosti nema, i to na kazuistici bolničkog dečjeg psihijatrijskog odjela, i drugi, koji se odnosi na ispitivanje maloljetnika na jednom neuropsihijatrijskom odjelu u povodu ispoljenog delinkventnog ponašanja. Iz prvog rada proizlazi da su ispitanici s delinkventnim ponašanjem intelektualno sposobniji, komunikativniji, s manjom frustracijom tolerancijom, većom sklonosti neurotskom reagiranju, za razliku od nedelinkventne skupine koja je emocionalno zrelija, ali i više sklona psihotičnom reagiranju i psihotičnim oboljenjima, pa i epilepsiji. Drugi rad privlači forenzičkopsihijatrijsku pažnju kada ističe: Kod ispitanika nije toliko upadljiva njihova patologija već patologija odraslih članova obitelji. Za razvoj anti-

socijalnog ponašanja omladinaca značajnija je psihopatologija oca nego majke.

Radovi koji se odnose na mentalno retardirane počiniocima krivičnih djela, njih 4, zasnivaju se na kazuistici Forenzičkog Centra Bolnice Vrapče. Analizirani su razni faktori pojedinačno i u raznim konstelacijama koji su kod tih osoba doveli do delinkventnog ponašanja, zatim je analiziran odnos prema raznim vrstama krivičnih djela, posebno prema imovinskim deliktima, deliktima protiv života i tijela, paležima, protiv dostojanstva ličnosti itd. Navedeno je da je stupanj složenosti krivičnih djela proporcionalan stupnju intelektualnih sposobnosti, zatim da tzv. tupe i granične osobe češće recidviraju od mentalno retardiranih. Radovi su pokazali da su od posebnog značenja za delinkventno ponašanje mentalno retardiranih loše socio-ekonomske prilike sredine, prilike u kojima su se razvijale i u kojima se nalaze (asocijalna sredina, alkoholizam u porodici itd.), kao i da su od posebnog značenja negativna karakterološka svojstva mentalno retardiranih. Veliko značenje pridaje se frustraciji u počinjenju krivičnih djela. Preporuke u radovima idu za organiziranim preventivnim radom kod mentalno retardiranih od najranije životne dobi, u stjecanju obrazovanja, osposobljavanja za rad, pomoći u odabiranju odgovarajuće životne sredine radi uspješnijeg socijalnog integriranja itd.

Tri se rada bave pitanjima društveno opasnog i kriminalnog ponašanja shizofreno bolesnih osoba. Uz nalaze poznatih psihopatoloških činilaca (akutna psihotičnost, paranoidnost, anksioznost itd.), ističu se kao zna-

čajni i podaci u pogledu alkoholizma u obitelji, rasturenog doma, zatim niža obrazovna razina, niža inteligencija, razni oblici abnormalnog ponašanja. Imajući posebno u vidu nepsihopatološke faktore, u radovima se ukazuje na razne mogućnosti preventivnog djelovanja.

I radovi koji se odnose na epileptičare delinkvente ukazuju na značajne socio-patološkog ponašanja osoba u bližem srodstvu, na poremećene porodične odnose, na češće abnormalne odnose u razvoju ličnosti. Uz spomenuto ističe se i to da se delinkvent češće javlja ukoliko se bolest javila ranije, te da su kod počinioca krivičnih djela izraženije trajne promjene ličnosti, za razliku od onih epileptičara koji takva djela nisu izvršili.

Rad koji se odnosi na kriminalitet starih osoba s psihičkim poremećaji-

ma podudara se s navodima u stručnoj literaturi, koji ističu veliko značenje premorbidne strukture ličnosti, posebno koliko su i ranije takve osobe ispoljavale psihopatske oblike ponašanja, alkoholizam ili kriminalnu aktivnost. Zaključno možemo istaći:

Diplomski radovi dali su mnogo podataka koji ukazuju na značenje »nepsihopatološkog« u »novoj« forenzičkoj psihijatriji i u forenzičkopsihijatrijskom istraživanju.

Radovi sa svoje strane, uz ostalo, upućuju na suvremena forenzičkopsihijatrijska usmjerenja, tj. na to da znanstveni interes treba dalje razvijati i intenzivirati u području raznih razvojnih poremećaja i kod psihički abnormalnih odnosno psihički bolesnih osoba s kriminalnim ponašanjem.

LITERATURA

Turčin, R., A. Sila. Forenzičkopsihijatrijska istraživanja i defektologija. Radovi sa znanstvenog skupa Istraživanja na području defektologije, Zagreb, 1978, 117—122.

Turčin, R.: Položaj, uloga i zadaci suvremene forenzične psihijatrije, Zbornik radova — 100. godišnjice Psihijatrijske bolnice Vrapče, Zagreb, 1979, 17—24.

Šeparović, Z.: Mogućnosti, granice i dometi interdisciplinarnosti, Zbornik radova »Interdisciplinarnost znanosti, obrazovanja i inovacija«, Zagreb, 1982, 9—18.

THE DIPLOMA WORKS OF THE STUDENTS OF DEFETOLOGY —
A CONTRIBUTION TO THE PHORENSIC-PUYCHIATRIC RESEARCH

S u m m a r y

In this paper the scientific and professional contribution of diploma works done by the students of defectology at the Department for the study of behaviour disorders is analysed. The diploma works were done during the four years' period and they were based mainly on data on patients from the Psychiatric Hospital in Vrapče, though subjects from other institutions (psychiatric, penologic etc.) were studied as well. Various problems of antisocial and criminal behaviour of the mentally ill were analysed in these diploma works. Working on their diploma works the students used the knowledge they had acquired in the course of their studies and they tried to detect different manifestations of behaviour disorders in persons with different diagnostic characteristics. The special emphasis was given to the differentiation of those characteristics which are psychopathologically motivated from those which, more or less, are not.

The diploma works offered a lot of data which point to the significance of the »non-psychopathological« in the »new« phorensic psychiatry and in the phorensic-psychiatric research. Besides, the works refer to the contemporary phorensic-psychiatric directions, i. e. to the need to develop and intensify interest in the area of different developmental disorders in the psychopathologically abnormal and those who are clinically ill.